

ОХОРОНА ПРИРОДИ

УДК 502.7

Андрій МАЛИНОВСЬКИЙ, Платон ТРЕТЯК

СИСТЕМА ОХОРОНИ ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА У ЛЬВІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Подано аналіз просторового розміщення важливіших територій природно-заповідного фонду. Обґрунтовано проєкт створення транскордонної регіональної екологічної мережі.

Вступ. Планом дій Всеєвропейської стратегії збереження біологічного та ландшафтного розмаїття передбачено створення Всеєвропейської системи екомережі (Софія, 1995). На сьогодні — це єдина інтегруюча й універсальна система, що поєднує в єдине ціле всі існуючі конвенції, концепції та системи охорони природи [16, 18].

Формування екологічної мережі є одним із головних напрямів дій Всеєвропейської стратегії збереження біологічного та ландшафтного розмаїття, з концепціями якої ця екологічна мережа цілком узгоджується. Формування екологічної мережі означає перехід до складної багатофункціональної системи, що зумовлено необхідністю вийти за вузькі рамки заповідних територій, щоб забезпечити збереження природного середовища і ландшафтів на всіх територіях та за умов будь-якої діяльності людини.

Головні функції екомережі полягають у збереженні всього комплексу розмаїття природних місць оселення на відповідних територіях та просторах середовищ існування популяцій різних видів, забезпечення необхідних умов для природних процесів генетичного обміну між популяціями та вільної міграції представників флори і фауни. Окрім того, екомережа повинна виконувати буферні функції щодо захисту біорозмаїття від дії усіляких негативних чинників на територіях, які мають велике біологічне значення. До функцій екомережі також належить відновлення потенційно можливого ценотичного та ландшафтного розмаїття на антропогеннозмінених та девастрованих землях для залучення їх до сфери сільського та лісового господарства.

Нормативно-правовими підставами розбудови екомережі України є Закони України „Про загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000—2015 роки“ та „Про екологічну мережу України“ [3, 4]. Ці закони поєднують раніше ухвалені нормативні документи, такі як Закони України „Про охорону навколиш-

нього природного середовища“ (1264—12), „Про природно-заповідний фонд України“ (2456—12), „Про рослинний світ“ (591—14), „Про тваринний світ“ (3041—12), „Про державний контроль за використанням та охороною земель“ (963—15), Лісовий, Земельний і Водний кодекси України, а також відповідні до них інші нормативно-правові акти: постанови Кабінету Міністрів України, Укази Президента тощо. Крім того, Україна є учасником міжнародних договорів, зокрема — „Конвенції про водно-болотні угіддя“ (995—031), „Конвенції про охорону всесвітньої і культурної спадщини“ (995—089), „Конвенції про біорізноманіття“ (995—030) тощо.

Вперше термін „природоохоронні території“ з'явився у Законі України „Про охорону навколишнього середовища“ за № 1268—XII від 26 червня 1991 року. Вже в цьому Законі (стаття 60) було зазначено, що „...природні території та об'єкти, які підлягають особливій охороні, утворюють єдину територіальну систему і включають території та об'єкти природно-заповідного фонду, курортні й лікувально-оздоровчі, рекреаційні, водозахисні, полезахисні, та інші типи територій та об'єктів, що визначаються законодавством України“.

На основі багатосторонніх та двосторонніх міжнародних угод Україна бере участь у міжнародному співробітництві стосовно охорони об'єктів природно-заповідного фонду. У концепції збереження біологічного розмаїття України (Постанова КМ України № 439 від 12 травня 1997 року) зазначено, що до основних напрямів діяльності у сфері збереження біологічного розмаїття належить створення національної екологічної мережі. Закон України „Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі на 2000—2015 роки“ є подальшим кроком у напрямі опрацювання, удосконалення та розвитку екологічного законодавства України. Окрім того, у ньому адаптовано рекомендації Всеєвропейської стратегії збереження біологічного та ландшафтного розмаїття щодо питання формування Всеєвропейської екологічної мережі, яка повинна бути єдиною просторовою системою територій країн Європи з природним або частково зміненим станом ландшафту. У цьому законі (розділ 1.3: Мета і завдання Програми) сформульовано мету створення екологічної мережі, яка передбачає „...збільшення площі земель із природними ландшафтами до рівня, достатнього для збереження їхнього різноманіття, близького до природного стану, та формування територіально єдиної природоохоронної системи, побудованої відповідно до потреб забезпечення можливості природних шляхів міграції та поширення видів, яка б забезпечувала б збереження природних екосистем, видів рослинного і тваринного світу та їхніх популяцій“ [3].

На першому етапі Програми (2000—2005 рр.) передбачалося забезпечити збільшення площі окремих елементів національної екологічної мережі, застосування економічних важелів сприяння їхньому формуванню на землях усіх форм власності, створення відповідної нормативно-правової бази, здійснення комплексу необхідних наукових досліджень та організаційних заходів. На другому етапі (2006—2015 рр.) заплановано довести площу національної екомережі до рівня, необхідного для забезпечення екологічної безпеки країни, введення у дію сталої системи природоохоронних заходів збереження ландшафтного і біологічного розмаїття.

У Законі України „Про екологічну мережу“ [4] сформульовані основні засади формування, збереження та використання екомережі. Згідно з цим законом до структурних елементів екомережі належать ключові, сполучні, буферні та відновлювані території. Перелік ключових територій екомережі охоплює території та об'єкти природно-заповідного фонду, водно-болотні угіддя міжнародного значення, інші території, у межах яких збереглися цінніші природні комплекси. Насамперед це регіони Карпат, Кримських гір, Донецького кряжу, Приазовської та Подільської височини, Полісся, джерел малих річок, окремих гирлових ділянок великих рік, прибережно-морської смуги, континентального шельфу тощо. Перелік буферних зон екомережі охоплює території навколо ключових територій екомережі, які запобігають негативному впливу господарської діяльності на суміжних територіях. Принциповим є те, що це можуть бути не лише природні території екстенсивного використання (пасовища, сіножаті, експлуатаційні ліси тощо), а й орні території з досить безпечним веденням сільського господарства (зокрема без застосування мінеральних добрив). Перелік сполучних територій екомережі охоплює території, що забезпечують зв'язки між ключовими територіями та цілісність екомережі. Перелік відновлюваних територій екомережі включає території, що являють собою порушені землі, деградовані і малопродуктивні землі та землі, що зазнали впливу негативних процесів та стихійних явищ, інші території, важливі з погляду формування просторової цілісності екомережі.

Законом України „Про загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000—2015 роки“ у розділі 7 встановлено:

- широтні природні коридори, що забезпечують природні зв'язки зонального характеру: Поліський (лісовий), Галицько-Слобожанський (лісостеповий), Південноукраїнський (степовий);

- меридіональні природні коридори, які просторово обмежені долинами великих рік: Дніпра, Дунаю, Дністра, Західного Бугу, Південного Бугу, Сіверського Дінця. Вони об'єднують водні та заплавні ландшафти, які забезпечують шляхи міграції численних видів рослин і тварин.

Окремий природний коридор, що має міжнародне значення, формує ланцюг прибережно-морських природних ландшафтів Азовського і Чорного морів, який оточує територію України з півдня.

Проблемні питання організації екомережі. Останнім часом виконання положень законодавства України стосовно організації екологічної мережі набуло невизначеного, а подекуди хаотичного характеру. Така ситуація склалася і внаслідок невиправданої „гігантманії“ розробників цього законодавства. Насамперед, слід зазначити, що до національної екологічної мережі України віднесено території, загальна площа яких — 37,81 % від площі країни. Відповідно на „ліси та вкриті лісом площі“ припадає 17,2 % [4]. Це надзвичайно високий показник, адже відносна площа лісів держави становить сьогодні орієнтовно лише 15 %. Отже, відповідно до чинного законодавства вся територія держлісфонду мала б увійти до складу національної екологічної мережі. На наш погляд, це є очевидним перебільшенням.

Не менш проблемним бачиться і реалізація завдання розширення площі територій природно-заповідного фонду, яка, відповідно до Закону [3, 4], повинна становити в 2015 р. 10,4 % від загальної площі території держави. Наразі цей показник становить лише 4,2 %.

Проте є й інше, чи не найважливіше проблемне питання: фітоценози яких синтаксонів слід залучати до екомережі, якщо досі не повна інформація про розмаїття рослинних угруповань, яке охороняється у різних типах природних комплексів заповідних територій [2, 14].

Стан природно-заповідного фонду та розбудови екомережі у Львівській області. Територіяльна частка природоохоронних територій у Львівській області становить заледве 6,1 % і впродовж останнього десятиліття не виявляє відчутної тенденції до зростання. Водночас в Івано-Франківській області цей показник понад 13 %, у Закарпатській — 12 %, у Чернівецькій — 6,9 %, у Тернопільській — 8,5 %, у Рівненській — 7 % [2, 5, 7, 14]. Подібний незадовільний стан склався і з формуванням екологічної мережі в області: замість створення її елементно-функціональної структури, що передбачена законодавством, пропонуються так звані „Макроекокоридори“, до яких віднесено всю територію Львівської і Тернопільської областей. Таке бачення, можливо, й цікаве з теоретичного погляду, проте утопічне з прикладного.

Для подолання цієї проблемної ситуації в області варто було б запозичити досвід сусідніх із Львівщиною Підкарпатського та Люблінського воєводств Польщі [20]. Відносна площа природоохоронних територій там у три рази більша, ніж на Львівщині. Ядрами екомережі є територіяльно великі національні парки „Бещадський“ та „Розточанський“. Екокоридорами слугують „парки крайобразове“, аналогами до яких, до певної міри, є наші регіональні ландшафтні парки. Окрім того, зв'язок між цими територіями забезпечується екокоридорами регіонального рівня, що виділені вздовж русел приток р. Вісли та Західного Бугу.

Сучасна територіяльна структура природоохоронних територій Львівської області не повною мірою відображає біорозмаїття природних ландшафтів. У межах області є п'ять груп природно-географічних районів, відмінних за геолого-геоморфологічною будовою, ґрунтово-кліматичними умовами, флористичними й геоботанічними особливостями, у тому й такі важливі транскордонні як Розточчя і Карпати, охорона біологічного та ландшафтного розмаїття яких має вирішальне значення не лише для України й Польщі, а й для усєї Центральної Європи. Ці чинники є визначальними у формуванні й територіяльному розміщенні об'єктів природно-заповідного фонду (ПЗФ). На сьогодні в межах області функціонує 325 об'єктів ПЗФ — природні заповідники, національні парки, регіональні ландшафтні парки, заказники, пам'ятки природи, ботанічні сади, дендропарки, пам'ятки садово-паркового мистецтва загальною площею 132558,3 га, що становить 6,1 % від площі області [5]. Водночас слід зауважити, що переважну більшість об'єктів ПЗФ (217) становлять такі, які лише формально можуть бути включеними в екомережу. Це пам'ятки природи: ботанічні — алеї, групи вікових дерев або окреме дерево (92 об'єкти), гідрологічні — джерела, водоспади, свердловини (33), геологічні — відслонення, скелі (18), пам'ятки садово-паркового мистецтва (59) тощо.

Існуюча мережа об'єктів природно-заповідного фонду охоплює природні райони Львівської області дуже нерівномірно, а тому потребує розширення та оптимізації (табл. 1). Наприклад, узявши до уваги, що відносна площа лісових земель у Львівській області лише 29 % [13], варто звернути увагу те, що в Карпатах, де лісистість майже у два рази більша (40—60 %), заповідні території займають від 10 до 37 % площі: у низькогір'ї Бескид — біля 10 %, у середньогір'ї Бескид — 37 % та у Вододільно-Верховинському середньогір'ї — 19 %. У межах Малого Полісся — 4,9 %, Опілля — 3,1 %. На Передкарпатській низовині заледве 0,24 %, а у межах Передкарпатської височини, де лісистість висока, 28—30 %, площа територій ПЗФ складає лише 1,9 % (рис. 1).

Отже, залишки ценотичного біорозмаїття, що ще збереглися у межах окремих фізико-географічних районів, ландшафти яких зазнали найбільших агрокультурних перетворень (наприклад Опілля та Прикарпатська низовина) фактично не охоплені охоронним режимом. Навпаки, у недалекому минулому помічені адміністративні дії, спрямовані на скорочення місцевого заповідного фонду, зокрема ліквідацію лісових заказників для залучення їхніх деревостанів до лісочористування. Така позиція прямо суперечить екологічній політиці України і потребує негайного виправлення.

Таблиця 1.

Структура мережі об'єктів природно-заповідного фонду Львівської області
(для обраних 107 важливіших об'єктів ПЗФ)

Природні райони	Загальна площа, га	Площа об'єктів природно-заповідного фонду								
		За категоріями, га						Разом		
		природні заповідники	національні природні парки	регіональні ландшафтні парки	заказники	Заповідні урочища	пам'ятки природи	га	%	
Волинська височина	81156				3058	34		3092	3,8	
Мале Полісся	526488	2084,5	7078,6	14103	2191,7	416,2	30,7	25904,7	4,9	
Поділля	Розточчя	94869			5000	5546,5	322		10868,5	11,5
	Давидівське горбогір'я	11649			312	1724		100,3	2136,3	18,3
	Гологори	64521					33	592,8	625,8	1,0
	Вороняки	81311				406	59	694	1159	1,4
Опілля	223021				6224,1	171,6	515	6910,7	3,1	
Передкарпаття	668869				3700,3	527,9		4228,2	0,6	
Карпати	431416		35684	27964	7579	4932,4	55,2	76214,6	17,7	
Разом:	2183300	2084,5	42762,6	47379	30429,6	6496,1	1988	112030,8	6,0	

На відміну від території сільськогосподарського використання, землі лісового фонду зазнали найменших антропогенних трансформацій. Власне тому в їхніх межах ще збереглися екосистеми близькі за структурою до автохтонних. Тому їх треба в першу чергу охороняти. До

того ж, ліси здебільшого перебувають у державній власності і на них покладені особливі природоохоронні функції. На противагу їм агроугіддя, орні землі, агроценози для того непридатні. Власне тому близько 96 % всієї площі ПЗФ області лежить на лісових землях. Отже, під особливою охороною перебувають переважно лісові угруповання. У противагу їм лучні, лучно-степові, лучно-болотні та водно-болотні екосистеми, що охороняються, займають зовсім незначні площі. Нажаль, офіційна підсумкова інформація щодо біорізноманіття, яке представлене у ПЗФ області у різних типах природних комплексів досі відсутня [2, 5, 14].

З наукового погляду охоплення заповідним режимом природних комплексів мало б бути у всіх районах більш менш рівномірне і більше там, де площа відносна площа лісових земель менша. Пояснити існуючі диспропорції в охопленні охоронним режимом різних типів ландшафтів можна лише з позиції хаотичного вирішення питань організації заповідних територій.

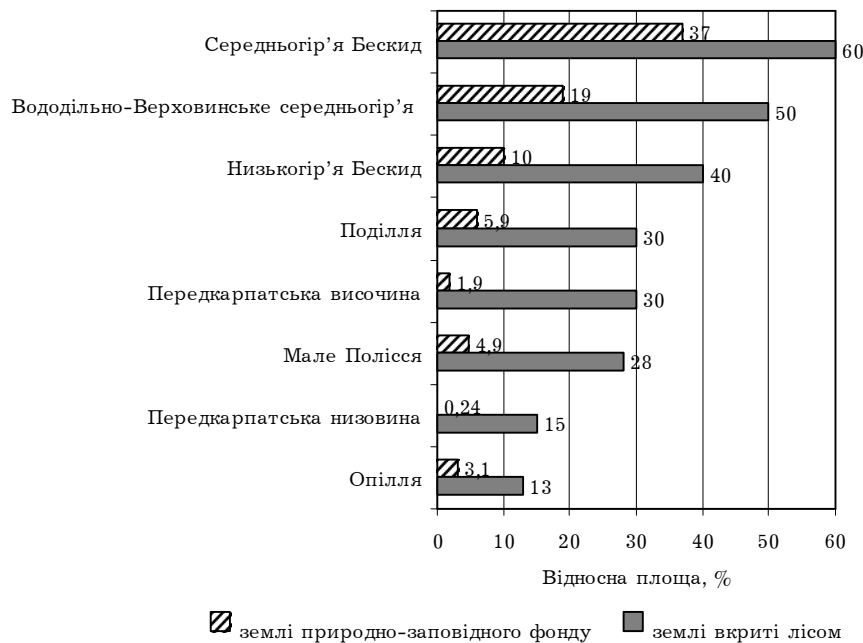

Рис. 1. Лісистість і відносна площа заповідних територій природних районів Львівської області

Концептуальне бачення розв'язання проблеми. Загалом ідея та теоретичне бачення організації екомережі в Європі та Україні не викликає заперечень, проте на етапі реалізації виникає чимало проблемних питань, які потребують розв'язання з урахуванням комплексу умов, що склалися у кожній країні та регіоні. Насамперед це пов'язано з ландшафтно-біогеографічними умовами та особливо із соціально-економічними. Мається на увазі розвиток продуктивних сил, зокрема промисловости та аграрного виробництва, глибину антропогенних трансфор-

мацій природних комплексів, форми власності, збереженість автотонного ценотичного розмаїття, розміщення природоохоронних територій тощо.

Консервативну функцію у цьому напрямі відіграють об'єкти природно-заповідного фонду, які охоплюють лише частину існуючого в Україні біорозмаїття. На жаль, усупереч нормам українського екологічного законодавства, досі залишається невідомим обсяг цього біорозмаїття, адже, за попередніми експертними оцінками, у природних заповідниках та національних парках охороняють лише половину синтаксанів рослинності, що представлені в ландшафтах нашої держави [10]. Очевидно, що така сама ситуація і з охороною видового чи ландшафтного розмаїття, зокрема - раритетного фітоценофонду [1]. На це питання не дає відповіді й „Державний кадастр територій та об'єктів природно-заповідного фонду станом на 01.01.06 р.“ [2]. Що ж стосується природних комплексів регіональних ландшафтних парків, заповідних урочищ, заказників, пам'яток природи, то такої узагальненої інформації узагалі нема.

Отже, не знаючи обсягу біорозмаїття, яке охороняємо на територіях природно-заповідного фонду загалом, важко передбачити, що ж треба залучити до охорони та відтворення у межах інших елементів екологічної мережі. Власне тому виконання програмних положень законодавства України стосовно організації екологічної мережі набуло проблематичного, а подекуди випадкового характеру. Така ситуація склалася внаслідок невивірної „гігантманії“ розробників цього законодавства. Насамперед, слід зазначити, що до національної екологічної мережі України віднесено території, загальна площа яких — 37,81 % від площі країни. Відповідно на „ліси та вкриті лісом площі“ припадає 17,2 % [3]. Це надзвичайно високий показник, адже відносна площа лісів держави становить орієнтовно лише 15 %. Отже, відповідно до чинного законодавства вся територія держлісфонду повинна увійти до складу національної екологічної мережі. На наш погляд, це є очевидним перебільшенням.

Не менш проблемним бачиться і реалізація завдання розширення площі територій природно-заповідного фонду, яка, відповідно до Закону [3, 4], повинна становити в 2015 р. 10,4 % від загальної площі держави. Як відомо, заповідний статус має охоплювати переважно ділянки природних або мало змінених ландшафтів. Тож виникає проблемне запитання: яку ж частину земель державного лісового фонду є можливим залучити до заповідних територій? Зрештою, виникає і інше проблемне запитання: у межах яких біогеографічних чи фізико-географічних районів, областей, провінцій слід розширювати природно-заповідний фонд та розбудовувати екомережу? Мабуть, насамперед там, де охороною охоплено найменшу відносну частину природних та малозмінених ландшафтів.

Аналіз територіальної структури природно-заповідного фонду західних областей України та його ландшафтно-і фітоценотичної репрезентативності показав [7, 10]:

1. У межах окремих природничих районів ландшафти охоплені заповідним режимом нерівномірно, зокрема на Українському Поліссі — більш як на 10 %, у західноукраїнському Лісостепу — лише на 4,6 %, в Українських Карпатах — майже на 13 %. Найбільша відносна площа територій, що мають статус природно-заповідних об'єктів, виявлена в таких фізико-географічних областях: Рахівсько-Чивчинській (40,6 %),

Зовнішньокарпатській (21,9 %), Вододільно-Верховинській (21,6 %), Полонинсько-Чорногірській (12,9 %) і на Волинському Поліссі (10,3 %). Найнижчі показники охоплення охороною ландшафтів властиві для Волинської височини (2,4 %), Передкарпаття (4,6 %), Прут-Дністровського межиріччя (5,8 %), Вулканічних Карпат (2,9 %) та Закарпатської низовини (5,2 %), а вкрай мінімальні — для Малого Полісся (0,9 %).

2. У межах природно-заповідного фонду регіону загалом представлено весь існуючий спектр синтаксонів лісової рослинності регіону рівня формацій, а також значна частина — рівня груп асоціацій. Проте, охоплені охоронним режимом лише найпоширеніші типи лісових угруповань, що належать до формації дуба звичайного та граба звичайного, бука лісового, сосни звичайної, вільхи чорної, ялини європейської та ялиці білої, а також значно меншою мірою — берези повислої, берези пухнастої, осики, вільхи сірої. Охороняють також і малопоширені в регіоні угруповання явора, ясена з грабом, липою та кленом, ліси з сосною кедровою, криволісся сосни гірської і душекії зеленої тощо.

Проектуючи розбудову екомережі, зокрема ключових елементів, для оптимізації ландшафтно-географічної репрезентативності, доцільно нівелювати диспропорції в охопленні заповідним режимом природних комплексів різних фізико-географічних районів, областей і провінцій. Зокрема, у межах Передкарпаття, Вулканічних Карпат і Закарпатської низовини розширення мережі природно-заповідного фонду треба здійснювати переважно за рахунок створення та збільшення площ об'єктів загальнодержавного значення. Це особливо стосується Львівської області, у межах якої відносна площа природно-заповідних територій є найменша в регіоні.

Проектуючи сполучні коридори, буферні та відновлювані території екомережі, доцільно залучати до їхнього складу природні комплекси, які ще не охороняють або вони представлені у природно-заповідному фонді недостатньо. На Передкарпатті це особливо стосується ялицево-дубових лісів та заплавної дубових лісів з вільхою чорною, ясенем звичайним, в'язом гірським, в. граболистим і в. гладким. У горах треба ширше охопити охороною лісові угруповання за участю явора, в'яза гірського, сосни звичайної і сосни кедрової.

Стосовно лісової рослинності оптимізація структури екологічної мережі повинна передбачати залучення деревостанів різних груп віку і типів лісу. Адже, лише за такої умови можна забезпечити чи не найголовнішу функцію екомережі, а саме залучення до обміну генетичним матеріалом найширшого спектра розмаїття фітоценозів та популяцій. Подібно й інші типи рослинності, чагарниковий та лучний, теж мають бути представлені в екомережі найширшим ценотичним спектром. Для того треба залучити до екомережі заплави річок. Це важливо не лише з погляду охорони та відтворення рослинного світу, й тваринного, та й ландшафтного розмаїття загалом.

Національна екологічна мережа повинна утворювати єдину систему з екомережами сусідніх країн. Це не лише гідрокоридори рік Західний Буг, Дністер, Прут та Тиси, й суходільні коридори — карпатський вододільний, зовнішньокарпатський, передкарпатський, європейський вододільний та пов'язані з ним розточанський і гологоро-кременецький та ін. Вельми гострою є проблема залучення до екомережі відновлюваних територій. До таких треба зарахувати техногенно девастровані ландшафти

Яворівського ВО „Сірка“ та Львівсько-волинського вугільного басейну, Зокрема у цьому важливому промисловому районі з розвинутою гірничодобувною та енергетично галузями склалася небезпечна екологічна ситуація (просідання земної поверхні, заболочення, забруднення повітря тощо).

Важливим функціональним завданням екологічної мережі є ведення моніторингу її стану. Це має бути система спостережень за змінами компонентів довкілля у межах екомережі „...для своєчасного виявлення негативних тенденцій у їх стані, оцінення можливих наслідків таких змін, прогнозування, запобігання негативним процесам, ліквідації їх наслідків“ [3, 4]. Маючи це на меті вважаємо за доцільне створити моніторинговий полігонтрансект „24 меридіан“. Саме вздовж нього сервер „Google Earth“ пропонує у вільному доступі смугу космічних зображень земної поверхні дуже високої роздільної здатності (масштаб 1 : 5000). Ширина цієї смуги майже 17 км, довжина — 290 км. Простягнулася вона від межі Львівської та Волинської областей на півночі у південному напрямі: уздовж ріки Західний Буг, крізь Львівський вугільний басейн, головний європейський вододіл, м. Львів, Опілля, Передкарпатську височину (м. Моршин), а далі низькогір'я Бескид та Горгани, уздовж ріки Лімниці, на Закарпаття через масив г. Стримба, полонини Красну, Широко-Лужанську дільницю Карпатського біосферного заповідника аж до Притисянської долини.

Окрім запропонованого узагальнення проблеми наше дослідження має за мету спробу відповідно до вимог чинного законодавства розробити загальну структурно-функціональну схему екомережі області. В основу його покладено просторове розташування заповідних територій, аналіз рослинного світу їх та природних районів у цілому.

Матеріал і методика досліджень. Робота ґрунтується на дослідженні й аналізі структури земель та природоохоронних об'єктів у Львівській області. Дослідженнями охоплено об'єкти ПЗФ природного походження — природні заповідники, національні природні та регіональні ландшафтні парки, заказники, заповідні урочища та пам'ятки природи, яких у межах області є 107 (таблиця 1).

Екологічні коридори проектували орієнтуючись на розташування збережених природних або наближених до природного стану ділянок суходолу, водної чи болотних угідь, які на різних рівнях просторової організації екологічної мережі разом можуть забезпечувати умови для безперервності природного середовища, системної його єдності та біокомунікації [4].

Узагальнення структури природних комплексів регіональної екологічної мережі здійснено на основі космічних знімків. Для вирішення прикладних, наукових і природоохоронних завдань розбудови екомережі, зокрема узагальнення ценотичного розмаїття природних комплексів, застосовано методичні рекомендації „Формування регіональних схем екомережі“ [14].

Результати досліджень. Унаслідок суцільних вирубок лісів, розораності та осушування ґрунтів значно погіршилися умови забезпечення територіальної єдності ділянок із природними ландшафтами, що ускладнює просторові процеси біологічного обміну. На основі дослідження особливостей просторового розміщення мережі природоохоронних

територій Львівської області пропонуємо оптимальні напрями розвитку екомережі на суміжні території України й Польщі (рис. 2).

Ця розробка базується на аналізі ценогічного різноманіття існуючих найцінніших заповідних об'єктів різних фізико-географічних районів. Їх характеристику наводимо далі.

Волинська височина. Домінують агрокультурні та промислово девастровані ландшафти. Лісові ділянки займають до 10 % земель, а території ПЗФ лише 3,8 %. На цій території є ландшафтний заказник місцевого значення „Федорівка“ (1409 га) та лісовий заказник місцевого значення „Великий ліс“ (1649). Обидва призначені для збереження прируслових дубових, соснових та чорно вільхових угруповань у долині р. Західний Буг. У заповідному урочищі „Борок“ на площі 34 га охороняють також деревостани граба.

На **Малому Поліссі** вкрита лісом площа сягає 28 %, решта агрокультурні та техногенно девастровані землі. Лісові масиви мають особливу природоохоронну цінність, позаяк представляють малозмінені лісоболотні ландшафти Малого Полісся. Переважно це соснові та дубово-соснові ліси, серед яких особливу цінність мають угруповання *Pinetum caricosum (humilis)*, *Pinetum leucobriosum*, *P. sphagnosum*, *Querceto (robori)-Pinetum (sylvestris) vaccinosum (myrtilli)*. На Малому Поліссі та в долині Верхнього Бугу трапляються рідкісні болотні (*Schoenus ferrugineus+Carex nigra*, *Schoenus ferrugineus+Phragmites australis*, *Schoenus ferrugineus+Molinia coerulea*, *Carex develliana+Carex hostiana*, *Carex paniculata-Carex pseudocyperus*, *Cladium mariscus-Schoenus ferrugineus*) та водні (*Salvinia natans-Lemna trisulca*, *Salvinia natans-Lemna minor*, *Nuphar lutea+Nympha candida*, *Nuphar lutea+Ceratophyllum demersum*) угруповання.

На Малому Поліссі нині існує 22 природоохоронні об'єкти, відносна загальна площа яких складає 4,9 %. Вони створені переважно для охорони соснових лісів: заповідні урочища та заказники „Борове“, „Великомостівське“, „Лопатинський“, „Грицеволя“, „Піски“, „Лешнівський“, „Тадані“, „Соколя“, „Топорівське“, „Синичівське“, „Сосновий ліс“, та сосново-дубових і дубових лісів — „Заболотцівське“ та „Сторонибаби“. Окрім того, тут створені ботанічні заказник та пам'ятки природи, зокрема, „Волицький“ (150 га) — з метою збереження мохово-осоково болота, „Коло Бадівського“ (13,2 га), де збереглися фрагменти лучно-степової рослинності, ботанічний заказник „Кемпа“ (10 га), ботанічна пам'ятка природи „Конвалія“ (9,5 га) та загальнозоологічний заказник місцевого значення „Пукачів“ (1649 га). Для збереження заплавно-болотних комплексів створені гідрологічні заказники в долині р. Рата — „Потелицький“ (162 га) і біля джерел рік Стир та Іква „Пониківський“ (53,7 га). У 2007 році на території Жовківського району створено Регіональний ландшафтний парк „Равське Розточчя“, біля 15 тис. га якого охоплює переважно агрокультурні угіддя Малого Полісся.

Особливо важливе в екологічному та біогеографічному розумінні континентального масштабу посідають ландшафти **Поділля, що є частиною головного Європейського вододілу**. Вони представлені природничими районами Розточчя, Давидівського горбогі'я, Гологорів та

Вороняків. Лісистість у цілому висока, 30 %. Решта земель представлена здебільшого агрокультурними ландшафтами.

На **Розточчі** вкрита лісом площа сягає приблизно 40 %. Відносна площа територій ПЗФ становить 11,5 %. Тут зосереджені найбільші природоохоронні території рівнинної частини Львівської області: Національний природний парк „Яворівський“ (7078,6 га) та природний заповідник „Розточчя“ (2084,5 га), які створені для збереження грабово-дубових (*Carpineto-Querceto roboris*), дубові (*Querceto roboris*), букові (*Fagetum sylvaticae*), дубово-букові (*Querceto petraeae-Fagetum*), сосново-букові (*Pineto-Fagetum*), соснові (*Pinetum sylvestris*) та вільхові (*Alnetum glutinosae*). Окрім цих об'єктів приблизно площу 5 тис. га охоплює Регіональний ландшафтний парк „Равське Розточчя“. Це найцінніша частина парку, де охороняються переважно соснові та широколистяні ліси, і забезпечено зв'язок з екомережею польської частини Розточчя. Значні площі займають також ландшафтний заказник місцевого значення „Завадівський“ (3561 га) та лісовий заказник місцевого значення „Гряда“ (1149 га), які призначені для збереження природних букових та буково-соснових лісів.

Особливої уваги заслуговують занесені до Зеленої книги України (2002) угруповання з рідкісним типом асоційованності домінуючих видів: *Pineto-Abietum rubosum (plicati) nudum*, *Pineto-Piceeto-Abietum oxalidosum*, *Fagetum vincosum (minoris)*, *Fageto-Pinetum caricosum (brizoiditis)*, *F.-P. dryopteridosum (austriacae)*, *F.-P. oxalidosum*, *F.-P. vaccinosum (myrtilli)*, *F.-P. coryloso-oxalidosum*, *Carpineto-Fageto-Pinetum oxalidosum*, *C.-F.-P. asarosum*, *C.-F.-P. vaccinosum (myrtilli)*, *Fageto-Querceto (roboris)-Pinetum caricosum (brizoiditis)*, *F.-Q.-P. oxalidosum*, *F.-Q.-P. vaccinosum (myrtilli)*, *F.-Q.-P. coryloso-oxalidosum*, *Querceto (petraeae) caricosum (brevicollis)*, *Q. (p.) vaccinosum (myrtilli)*, *Q. (p.) pteridiosum (aquilini)*, *Q. (p.) coryloso-pteridiosum (aquilini)*, *Fageto-Querceto (roboris) caricosum (pilosae)*, *F.-Q. (r.) galeobdolosum (lutei)*, *Querceto (petraea)-Q.(roboris) caricosum (pilosae)*. Окрім цього тут охороняються лучні, заплавні та болотні екосистеми.

На Розточчі створено два орнітологічні заказники місцевого значення „Янівські чаплі“ (16 га) для охорони колонії сірих чапель у дубовому лісі та „Чолгинський“ (820 га). На території заказника „Чолгинський“ трапляються постійно або в період міграцій дев'ять видів тварин, занесених до списку загрожених видів в Європі, зокрема: коромисло зелене (*Aeschna viridis*), карась сріблястий (*Carassius carassius*), джерлянка червоночерева (*Bombina bombina*), квакша (*Hyla arborea*), тритон гребінчастий (*Triturus cristatus*), деркач, дерихвіст степовий, орлан-білохвіст, баклан малий (The IUCN Species Survival Commission, „2000 IUCN Red List of Threatened Species“, IUCN - The World Conservation Union, Cambridge, 2000).

Давидівське горбогір'я. Вкрита лісом площа сягає приблизно 35 %, територій ПЗФ — 18,3 %. Для збереження природних дубових та букових лісів в околицях Львова створено лісові заказники місцевого значення „Чортова скеля“ (353 га), „Львівський“ (523 га) та „Винниківський“ (848 га). Створений у межах Львова регіональний ландшафтний

парк „Знесіння“ (312 га) призначений для охорони природних лісових і лучностепових угруповань та історико-культурних пам'яток — городище на Святовидному полі (X—XI ст.), оборонна кам'яна вежа (XIII—XIV ст.), цвинтар села Старе Знесіння (XIX ст.).

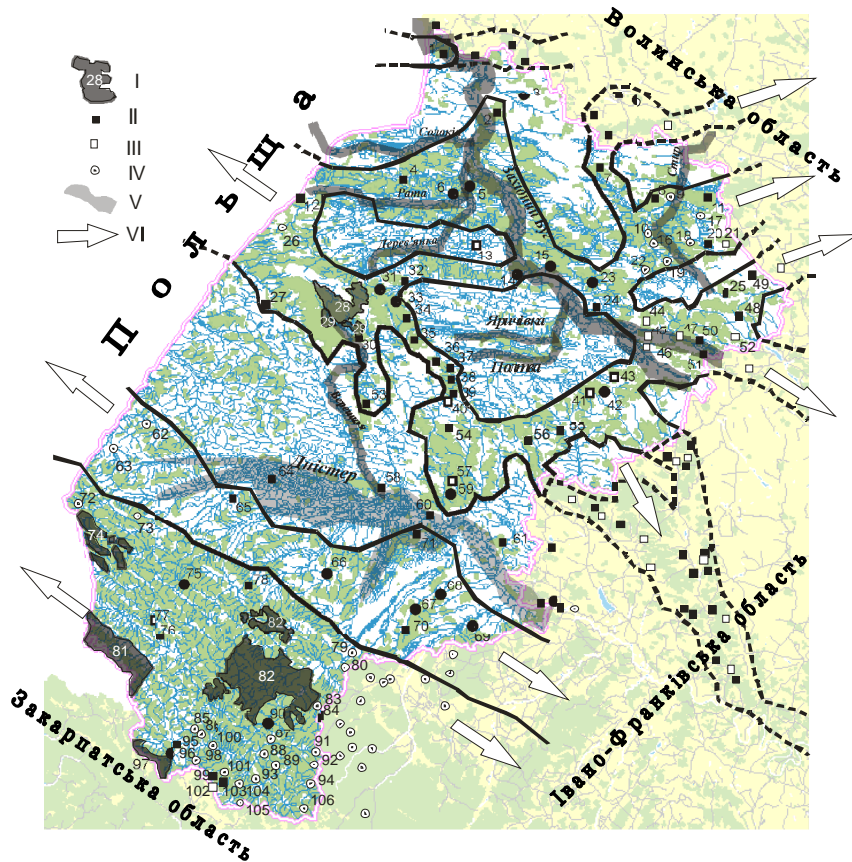

Рис. 2. Особливості просторового розміщення мережі природоохоронних територій Львівської області та оптимальні напрями розвитку екомережі.

I — Національні природні парки, природні заповідники; II — заказники; III — пам'ятки природи; IV — заповідні урочища; V — екокоридори річок; VI — напрями розвитку екомережі.

Важливіші заповідні об'єкти у природних районах:

Волинська височина: 1. „Федорівка“; 2. „Великий ліс“; 3. „Борок“.

Мале Полісся: 4. „Волицький“; 5. „Борове“; 6. „Великомостівське“; 7. „Пукачів“; 8. „Лопатинський“; 9. „Грицеволія“; 10. „Піски“; 11. „Лешнівський“; 12. „Потелицький“; 13. „Коло Бадівського“; 14. „Тадані“; 15. „Соколя“; 16. „Топорівське“; 17. „Синичівське“; 18. „Лагодівське“; 19. „Заболотцівське“; 20. „Кемпа“; 21. „Конвалія“; 22. „Сосновий ліс“; 23. „Буський“; 24. „Сторонибаби“; 25. „Пониквівський“.

(Продовження легенди на наступній сторінці)

Розточчя: 26. „Немирів“; 27. „Чолгинський“; 28. „Яворівський“; 29. „Розточчя“; 30. „Янівські чапли“; 31. „Майдан“; 32. „За гора“; 33. „Журі“; 34. Завадівський“; 35. „Гряда“.

Давидівське горбогір'я: 36. „Знесіння“; 37. „Чортова скеля“; 38. „Львівський“; 39. „Винниківський“; 40. „Лісопарк “Погулянка”. Гологори: 41. „Гора Вапнярка“; 42. „Ліс над Трудовачем“; 43. „Лиса гора“, „Гора Сипуха“.

(Продовження на наступній сторінці)

Вороняки: 44. „Підлиська гора“, або „Гора Маркіяна Шашкевича“; 45. „Свята гора“; 46. „Жулицька гора“, „Гора Сторожиха“; 47. „Сасівська“; 48. „Підкамін“; 49. „Макітра“; 50. „Ліс в околицях Верхобужа“; 51. „Верхньобузький“; 52. „Пам'ятка Пеняцька“.

Опільля: 53. „Любінський“; 54. „Липниківський“; 55. „Романівський“; 56. „Свірзький“; 57. „Стільська“; 58. „Кошів“; 59. „Роздільське“; 60. „Стариці Дністра“; 61. „Діброва“; 51. „Міженецький“.

Передкарпаття: 62. „Міженець“; 63. „Скельний дуб“; 64. „Чайковицький“; 65. „Корналовичі“; 66. „Лазі“; 67. „Березовий гай“; 68. „Йосиповичі“; 69. „Дубрівський“; 70. „Моршинський“; 71. „Надітичі“. Карпати.

Зовнішньокарпатська фізико-географічна область: 72. „Катина“; 73. „Тарнавка“:

74. „Верхньодністровські Бескиди“; 75. „Підбуж“; 76. „Розлуч“; 77. „Витік р. Дністер“; 78. „Бориславський“; 79. „Семенів“; 80. „Розгірче“; 81. „Надсянський“; 82. „Сколівські Бескиди“; 83. „Дубинське“; 84. „Зелеміль“; 85. „Сигла“; 86. „Красне“; 87. „Креміль“; 88. „Маківка“; 89. „Тухлянське“; 90. „Головецьке“; 91. „Магура“; 92. „Димківці“; 93. „Тернівці“; 94. „Рожанське“; 95. „Раціна“.

Вододільно-Верховинська фізико-географічна область: 96. „Ялина“; 97. „Либохорівський“; 98. „Довжки“; 99. „Пікуй“; 100. „Гаї“; 101. „Бескид“; 102. „Бузок угорський“; 103. „Бердо“; 104. „Хітар“; 105. „Явірник“; 106. „Обнога“.

Гологори. Вкрита лісом площа сягає приблизно 50 %, території ПЗФ — 1,0 %. Тут збереглася одна з найстаріших пам'яток природи — заповідне урочище „Ліс над Трудовачем“ (33 га), описане Й. Мотикою у 1936 р. (Мотука, 1936), призначене для охорони типових і рідкісних букових та грабово-букових фітоценозів. На цій території є також комплексна пам'ятка природи „Гора Вапнярка“ (309,8 га), ботанічні пам'ятки природи загальнодержавного значення: „Лиса гора“ та „Гора Сипуха“ (82,9 га), де збереглися букові й буково-грабові фітоценози та фрагменти лучно-степової рослинності: *Helictotrichon desertorum*+*Carex humilis*, *Carex humilis*+*Teucrium chamaedrys*, *Carex humilis*+*Potentilla arenaria*, *Inula ensifolia*+*Carlina onopordifolia*+ *Carex humilis*, *Carex humilis*+*Brachipodium pinnatum*. В їхньому складі присутні реліктові степові види рослин: *Carex humilis*, *Pulsatilla patens*, *Carlina onopordifolia*, *Adonis vernalis*, *Teucrium pannonicum*, *Achillea pannonica*, *Aster amellus*, *Bupleurum falcatum*, *Ranunculus hornschurchii*, *Koeleria macrantha*, *Lembotropis nagricans*, *Thalictrum simplex* L., *Helictotrichon desertorum*, *Stipa capillata*, *Sesleria heufleriana* та ін.

Вороняки. Вкрита лісом площа сягає приблизно 30 %, території ПЗФ — 1,4 %. Комплексні пам'ятки природи місцевого значення, створення яких призначено для збереження залишків лучно-степової рослинності та лісових фітоценозів: „Підлиська гора“, або „Гора Маркіяна Шашкевича“ (82 га), „Свята гора“ (186 га), „Жулицька гора“, „Гора Сторожиха“ (261 га) та „Макітра“ (15,5 га). Для збереження природних букових та грабово-букових фітоценозів створені заповідне урочище „Ліс в околицях Верхобужа“ (59 га) та ботанічна пам'ятка природи місцевого значення

„Сасівська“ (130 га), „Підкамінь“ (60,5 га) та заплавлених лучно-болотних комплексів ландшафтний заказник місцевого значення „Верхньобузький“ (324 га). У 1997 році рішенням Львівської обласної ради народних депутатів (№ 126 від 11.02.1997 р.) відновлено лісовий заказник місцевого значення „Пам'ятка Пеняцька“ (35 га). Вельми цінними тут є угруповання з рідкісним типом асоційованості: *Pinetum (sylvestris) caricosum (humilis)* („Свята гора“, „Лиса гора“, „Біла гора“, „Жулицька гора“).

Подібно і ландшафти Опілля зазнали значних агрокультурних перетворень, а подекуди деважації гірничо-добувною промисловістю. Лісистість низька, 13 %. На частку території ПЗФ припадає лише 3,1 %. Типовими є угруповання зональних широколистяних лісів. Заповідні об'єкти Опілля призначені переважно для збереження типових і рідкісних лісових фітоценозів: дубових (*Carpineto-Quercetum*, *Carpineto-Acereto-Quercetum*, *Carpineto-Fageto-Quercetum*) у ландшафтному заказнику місцевого значення „Липниківський“ (2194 га), „Любінський“ (2078 га) та „Романівський“ (432,1 га), букових та березово-грабово-букових у заповідному урочищі „Роздільське“ (171 га), букових у ландшафтному заказнику місцевого значення „Свірзький“ (451 га). Крім того, на Опіллі є загальнозоологічний заказник загальнодержавного значення „Діброва“ (839 га) та комплексна пам'ятка природи „Стільська“ (515 га).

Ландшафти Передкарпаття теж зазнали тривалого агрокультурного та промислового освоєння. Лісові масиви збереглися лише на 15—30 % площі, проте є цінними у біогеографічному та природоохоронному розумінні, оскільки це перехідна контактна зона між рослинністю рівнинної та гірської частини регіону. Території ПЗФ займають лише 0,6 % від загальної площі. Тут збереглися унікальні складної структури ялицево-широколистяні ліси. Найбільшу площу займає ландшафтний заказник місцевого значення „Моршинський“ (3084,5 га), який охоплює зелену зону навколо Моршинського санаторно-курортного комплексу. Заказник цей призначений для збереження природних дубових, грабово-дубових, ялицево-дубових, букових, грабових, ялицевих та чорновільхових фітоценозів.

Карпати. Зовнішньокарпатська фізико-географічна область. Лісові масиви займають до 65 % від загальної площі, а на території ПЗФ — аж 22 %. Національний природний парк „Сколівські Бескиди“ створений у межах Дрогобицького, Сколівського і Турківського районів Львівської області в басейнах р. Стрий та її притоки Опір на площі 35684 га (з них 24 702 га у постійному користуванні парку, 10982 га — землі інших користувачів). Межі парку переважно збігаються з межами природних територіальних комплексів і пролягають по вододільних хребтах та руслах річок. До парку повністю або частково увійшло кілька раніше створених заповідних територій: лісовий заказник загальнодержавного значення „Сколівський“, ландшафтні заказники загальнодержавного значення „Зелеміль“ (частково) та місцевого значення „Майдан“, „Сопіт“, „Журавлине“. Парк покликаний зберегти природні ландшафти західної частини Українських Карпат з типовими та унікальними природними комплексами, що мають важливе природоохоронне, екологічне, естетичне, освітнє та рекреаційне значення. Велику цінність парку становлять корінні букові (*Fagetum sylvaticae*) та буково-ялицеві (*Fageto-Abietum*) фітоценози. На території парку поширено понад 50 видів рослин, занесених до

Червоної книги України. У ландшафтному парку „Верхньодністровські Бескиди“ (8536 га) збереглися корінні букові і ялицево-букові фітоценози.

У заказнику „Бориславський“ (2048 га) охороняються ялицево-букові, буково-ялицеві, буково-ялицево-смерекові, смереково-ялицево-букові та ялицево-яворово-букові фітоценози, „Зелемінь“ (1496 га) — букові та смерекові фітоценози, фрагменти букового криволісся, „Розлуч“ (152 га) — ялицеві, смереково-ялицеві та ялицево-букові фітоценози. Окрім того, для збереження природних букових, ялицевих та смерекових фітоценозів створено 18 заповідних урочищ: „Підбуж“ (99,6 га), „Гаї“ (1323 га), „Довжки“ (325 га), „Катина“ (53 га), „Сигла“ (25 га), „Красне“ (20 га) та ін.

Рідкісні угруповання ПЗФ Українських Карпат виявлені в заповідному урочищі „Дубинському“ — *Aceretum (pseudoplatani) alliosum (ursini)*, *Aceretum (pseudoplatani) scopoliosum (carniolicae)*, *Aceretum scopoliosum (ursini)*, *Aceretum (pseudoplatani)-Alnetum (incanae) alliosum (ursini)*, *Fageto-Aceretum alliosum (ursini)*, *Fageto-Aceretum lunariosum (ursini)*, *Fageto-Piceetum phyllitidoso-mercurialidosum*, *Abieto-Aceretum-Piceetum phyllitidoso-mercurialidosum*, а також у Національному парку „Сколівські Бескиди“ — *Alnetum (incanae) alliosum (ursini)*, *Alnetum (incanae) scopoliosum (carniolicae)* [6, 11].

Вододільно-Верховинська фізико-географічна область. Лісові масиви займають лише 20—25 % від загальної площі, а території ПЗФ — 11 %.

Найважливішим об'єктом є Надсянський регіональний ландшафтний парк (19428 га), який безпосередньо межує з аналогічним польським парком у долині Сяну, створено для формування однорідного природного комплексу і спрямовано на утримання природного гідрологічного режиму ріки Сян. Обидва ландшафтні парки увійшли в міжнародний польсько-словацько-український біосферний заповідник „Східні Карпати“. На території парку переважають монокультури смереки; природні букові та ялицево-букові фітоценози збереглися тільки на найвищих вершинах.

На межі Львівської та Закарпатської областей розкинувся ландшафтний заказник загальнодержавного значення „Пікуй“ (711 га). Тут під охроною звітрилі скелі, кам'яні осипи з рідкісною скельною флорою, зарості зеленої вільхи, осередки смереки вище межі букового лісу, природні букові та ялицево-букові приполонинні ліси. У чотирьох інших ландшафтних заказниках загальнодержавного та місцевого значення представлені букові і смерекові фітоценози та зеленівільхове криволісся, У ландшафтному заказнику загальнодержавного значення „Бердо“ (1085 га) представлені рідкісні угруповання — *Fagetum alliosum (ursini)*, *Piceeto-Fagetum alliosum (ursini)*, *Piceeto-Abieto-Fagetum alliosum (ursini)*;

В околицях с. Климець Сколівського району існує ботанічна пам'ятка природи місцевого значення „Бузок угорський“ (1,2 га). Це єдиний осередок бузку на північних мегасхилах Карпат. Росте він під наметом угруповання вільхи сірої *Alnetum (incanae)-Syringiosum (josicaeae) filipenduloso-calthosum* на терасі річки Стрий. Ще двадцять років раніше це було угруповання чагарників, де бузок угорський виступав доволі рясно. Зараз, очевидно, він поступово зникає під наметом деревоостану.

Засади системної організації тарнскордонної екомережі Львівщини.

З огляду на територіяльні та ландшафтно-біогеографічні особливості регіону, наявної мережі заповідних територій, розміщення мало змінених

лісових та заплавних екосистем, проект територіяльної організації екомережі в межах верхів'я басейну річок Західний Буг та Дністер на Львівщині повинен охоплювати вузлові території, біоцентри, екологічні коридори і буферні зони міжнародного та національного значення (рис. 3). На цій схемі також вказані проблемні території, де для розбудови екомережі потрібне розроблення спеціальних заходів.

Отже проект екомережі передбачає доцільність формування таких екокоридорів:

А. Суходільні:

1. Вододільно-горбогірний: Розточчя — Давидівське горбогір'я — Гологори — Вороняки (довжина 170 км, ширина 5—20 км).
2. Малополіський Равсько-Олеський (довжина 130 км, ширина 5—10 км).
3. Передкарпатський (ширина 5—10 км, довжина 110 км).
4. Карпатський (довжина 80 км, загальна ширина до 40 км: потребує диференціації та деталізації на локальні коридори).

Б. Річкові:

3. Заплава р. Солокії—р. Вепш (довжина 140 км, ширина до 4 км), що буде з'єднувати Мале Полісся України з Південно-Розточанським ландшафтним парком та Розточанським парком народним у Польщі.
4. Заплава ріки Буг і ріки Полтви (Федорівка-Верхньобуж, довжина 170 км, ширина 2—5 км), що буде з'єднуватиме заповідні території Розточчя, Давидівської гряди, Гологорів, Вороняків, Мале Полісся та Волинської Височини.
5. Р. Свиня — р. Рата (довжина 20 км, ширина 2—5 км), що з'єднуватиме заповідні території Розточчя і Мале Полісся.
6. Заплави р. Дністер, що охоплює територію „Верхньодністровські болота“ та головні притоки Дністра, зокрема р. Стрий (загальна довжина 250 км, ширина 1—10 км)

На заплавних та прируслових ділянках збереглися близькі до природних лучні та чагарникові угруповання — біотопи тимчасового й тривалого перебування значного видового розмаїття птахів. Ці екосистеми є вельми важливими компонентами видового та ценотичного розмаїття регіону, яке потребує охорони.

Пропонується розширити мережу природно-заповідного фонду Львівщини за рахунок таких територій:

- верхньодністровські болота у межах Дрогобицького, Самбірського, Городоцького р-нів — важливий район для збереження болотних екосистем, залишків заплавних лісів та чагарників, а також видового розмаїття і кількісного багатства птахів. Тут необхідно створити орнітологічні та гідрологічні заказники;
- лісові та лісо-лучні природні комплекси на Гологоро-Вороняцькому кряжі в межах Золочівського і Бродівського районів; тут доцільно створити багатofункціональний заповідний об'єкт — регіональний ландшафтний або національний природний парк;
- водно-болотні угіддя у долині ріки Стир (Бродівський та Радехівський райони, орієнт. пл. 10 тис. га).

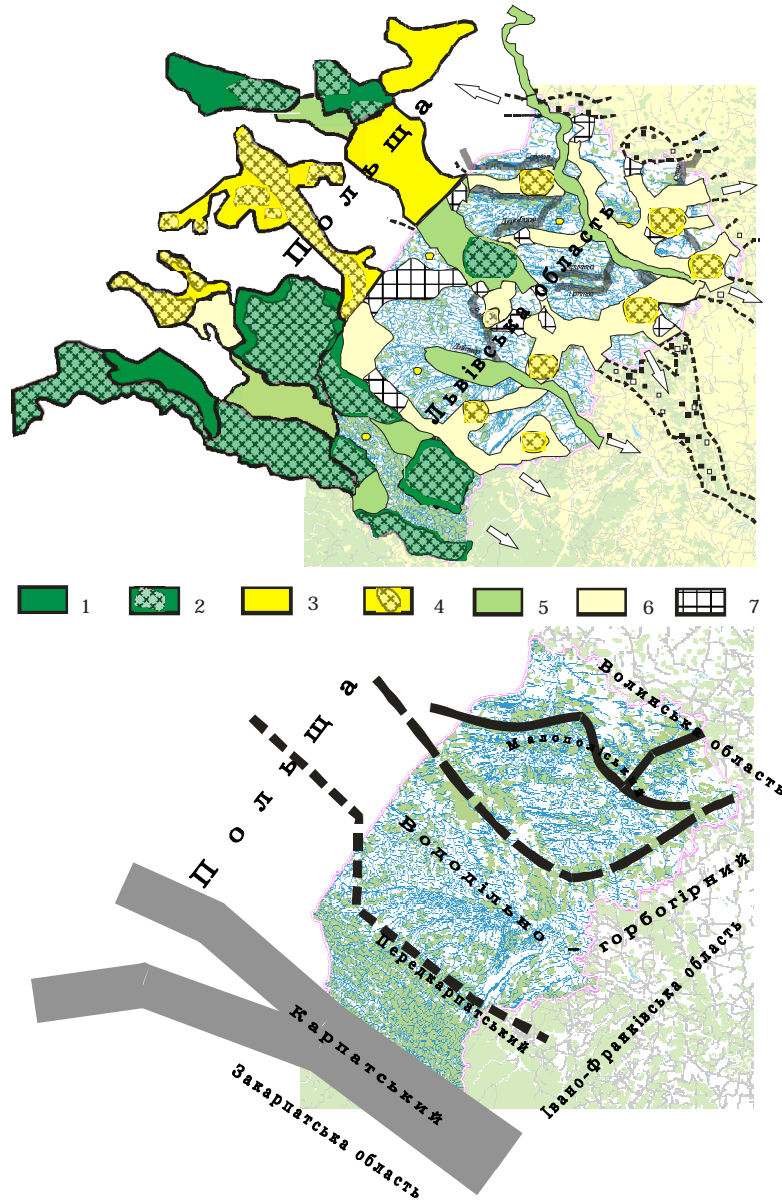

Рис. 3. Засади формування транскордонної екомережі на пограниччі Польщі та Львівської області: 1 — вузлові території міжнародного значення, 2 — біоцентри і буферні зони, 3 — вузлові території національного значення, 4 — біоцентри і буферні зони, 5 — екологічні коридори міжнародного значення, 6 — екологічні коридори національного значення, 7 — екологічні коридори (проблемні території)

У межах річкових гідрокоридорів на заплавах та прируслових ділянках збереглися близькі до природних болотні, лучні та чагарникові угруповання, що підлягають охороні відповідно до Рамсарської конвенції. Це біотопи тимчасового й тривалого перебування значного видового розмаїття птахів. Ці екосистеми є вельми важливими компонентами видового та ценотичного розмаїття регіону, яке потребує охорони.

Пропонована регіональна екомережа, відповідно до міжнародних зобов'язань України, зокрема на основі міжнародного партнерства та співпраці, повинна забезпечувати умови для:

- збереження і відтворення біотичного й ландшафтного розмаїття краю, у тому територій природно-заповідного фонду;
- захисту середовища існування тварин та рослин, а також шляхів їхніх міграцій;
- забезпечення екологічної рівноваги в межах транскордонної території;
- підвищення рівня якості життя населення в екологічно збалансованому середовищі;
- розвитку ресурсної бази відпочинку та оздоровлення населення.

Транскордонна система охорони природного середовища у межах ключових територій, суходільних та річкових екокоридорів, буферних зон повинна передбачати міжнародну співпрацю у таких напрямках:

- визначення пріоритетів охорони природного середовища та використання природних ресурсів;
- створення спільної транскордонної системи моніторингу середовища;
- розроблення транскордонної програми відновлення довкілля: рекультивативної природних угідь, оздоровлення водного та повітряного середовищ тощо;
- розбудова та оптимізація локальної мережі природоохоронних територій та інших об'єктів екомережі відповідно до європейських стандартів; можливе також на перспективу створення спільного польсько-українського біосферного заповідника „Верхній Буг“;
- розроблення спільних засад раціонального природокористування: ведення лісового, сільського та водного господарства, регламентації будівництва та експлуатації виробничих, зокрема гірничо-видобувних комплексів.

Особливе значення має відновлення природного середовища девастрованих промисловістю ландшафтів. Зокрема, це стосується Львівсько-Волинського вугільного басейну, Гірничо-хемічних підприємств з видобутку сірки, нафти, газу, а також кар'єрів, до добувають пісок, глину, камінь тощо.

Реалізація цього проєкту сприятиме сталому розвитку та раціональному веденню господарства в регіоні. У майбутньому передбачається відновлення природної екологічної рівноваги в регіоні, зменшення збитків від повеней та паводків, розвиток туризму, а також збільшення інвестицій. Це матиме і вагомі соціальні наслідки: збільшення рівня зайнятості населення, підвищення його екологічної свідомості, збереження природної та історико-культурної спадщини тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Андрієнко Т.* Рідкісні рослинні угруповання // Розбудова екомережі України. Програма розвитку ООН (UNDP). Проєкт „Екомережі“. — К., 1999. — С. 61—64.
2. *Державний кадастр територій та об'єктів природно-заповідного фонду станом на 01.01.06 р.* — Київ: Державна служба заповідної справи, 2006. — 312 с.
3. *Закон України „Про загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000—2015 роки“.* (21 вересня 2000 р. № 1989-III) // Урядовий кур'єр. — № 207. 8 листопада 2000 р. — С. 3—16.
4. *Закон України „Про екологічну мережу України“* від 24.06. 2004. — № 1864-IV // Законодавство України про екологію. — К.: КНТ, 2005. — С. 53—64.
5. *Заповідні території Львівщини/* Стойко С.М., Матолич Б.М., Шемелинець І.А. та ін. — Львів: ЗУКЦ, 2008. — 128 с.
6. *Зелена книга України*. Ліси / За ред. Ю. Шеляга-Сосонка. — К.: Наук.думка, 2002. — 254 с.
7. *Костенко А., Петрова Л., Третяк П.* Мережа заповідних об'єктів на Заході України // Праці Наукового товариства ім. Шевченка: — Екологічний збірник на пошану Андрія Созонтовича Лазаренка. — Львів: НТШ, 1999. — С. 262—273.
8. *Малиновський А. К., Петрова Л. М., Третяк П. Р.* Проєкт транскордонної системи охорони природного середовища „Верхній Буг“ // Наукові записки ДПМ НАН України, 2006. — Т. 22. — С. 131—140.
9. *Мовчан Я. І.* Екомережа України: обґрунтування структури та шляхів втілення // Конвенція про біологічне різноманіття: громадська обізнаність і участь. — К.: Зелена Україна, 1997. — С. 98—110.
10. *Попович С. Ю., Устименко П. М.* Фітоценофонд заповідників України // Роль охоронюваних природних територій у збереженні біорізноманіття: Матер. конф. м. Канів, 8—10 верес. 1998 р. — Канів, 1998. — С. 97—99.
11. *Соломаха В. А., Якушенко Д. М., Крамарець В. О., Мілкина Л. І.* та інші. Національний природний парк „Сколівські Бескиди“. Рослинний світ. — К.: Фітосоціоцентр, 2004. — 240 с.
12. *Стойко С., Петрова Л.* Репрезентативність природно-заповідного фонду на Львівщині та шляхи створення його оптимальної мережі // Праці НТШ. Екологічний зб. — Т. 7. — Львів, 2001. — С. 210—220.
13. *Третяк П., Криницький Г., Дейнека А.* Стан лісів та екологічні проблеми лісового господарства Львівщини // Праці НТШ: Екологічний зб. — Львів, 2001. — Т. 7. — С. 43—51.
14. *Управління екології та природних ресурсів Львівської області: Природно-заповідний фонд* — <http://www.ekology.lviv.ua>
15. *Формування регіональних схем екомережі (методичей рекомендації)* / За ред. Ю. Р.Шеляг-Сосонко. — К.: Фітосоціоцентр, 2004. — 71 с.
16. *Шеляг-Сосонко, Ю. Р.* Головні риси екомережі України // Розбудова екомережі України. — К.: Інтелсфера, 1999. — С. 13—22.
17. *Шеляг-Сосонко, Ю. Р., Устименко П. М., Вакаренко Л. П., Попович, С. Ю.* Ценотаксономічна різноманітність лісів України: Методи

оцінки та синфітосозологічна класифікація // Укр. ботан. журн. 1999. — Т. 56, — № 1. — С. 74—78.

18. Шеляг-Сосонко, Ю. Р., Ткаченко В. С., Андриєнко Т. Л., Мовчан Я. І. Екомережа України та її природні ядра // Укр. ботан. журн. 2005. — 62. — № 2. — С. 142—158.

19. *Bug River Valley as the ecological corridor.* — Warszawa, 2002. — 129 p.

20. *National Ecological Network ECONET-Poland* — http://www.iucnce.org.pl/documents/econets/econet_poland_en.pdf

21. Petrova L., Tretyak P. Structure of a diversity of phytocenotic communities of forest reserve objects of Western Ukraine // <http://www.geocities.com/ntshnowu>.

22. *Środowisko przyrodnicze jako płaszczyna współpracy transgranicznej. Euroregion Bug.* — Lublin, 1996. — Т. 3. — 186 p.

SUMMARY

Andrey MALYNOVSKYI, Platon TRETYAK

THE SYSTEMS OF NATURAL ENVIRONMENT PRESERVATION ARE IN THE LVIV AREA

The analysis of the spatial placement of important territories of naturally reserved fund is given. Proekt creation of transfrontal regional ecological network is grounded.